

#6(58), 2020 część 1

Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe
(Warszawa, Polska)
Czasopismo jest zarejestrowane i publikowane w Polsce. W czasopiśmie publikowane są artykuły ze wszystkich dziedzin naukowych. Czasopismo publikowane jest w języku polskim, angielskim, niemieckim i rosyjskim.

Artykuły przyjmowane są do dnia 30 każdego miesiąca.

Częstotliwość: 12 wydań rocznie.

Format - A4, kolorowy druk

Wszystkie artykuły są recenzowane

Każdy autor otrzymuje jeden bezpłatny egzemplarz czasopisma.

Bezpłatny dostęp do wersji elektronicznej czasopisma.

Zespół redakcyjny

Redaktor naczelny - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

Rada naukowa

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)

#6(58), 2020 part 1

East European Scientific Journal
(Warsaw, Poland)
The journal is registered and published in Poland. The journal is registered and published in Poland. Articles in all spheres of sciences are published in the journal. Journal is published in English, German, Polish and Russian.

Articles are accepted till the 30th day of each month.

Periodicity: 12 issues per year.

Format - A4, color printing

All articles are reviewed

Each author receives one free printed copy of the journal

Free access to the electronic version of journal

Editorial

Editor in chief - Adam Barczuk

Mikołaj Wiśniewski

Szymon Andrzejewski

Dominik Makowski

Paweł Lewandowski

The scientific council

Adam Nowicki (Uniwersytet Warszawski)

Michał Adamczyk (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Peter Cohan (Princeton University)

Mateusz Jabłoński (Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)

Piotr Michalak (Uniwersytet Warszawski)

Jerzy Czarnecki (Uniwersytet Jagielloński)

Kolub Frennen (University of Tübingen)

Bartosz Wysocki (Instytut Stosunków Międzynarodowych)

Patrick O'Connell (Paris IV Sorbonne)

Maciej Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)

**Dawid Kowalik (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**

**Peter Clarkwood(University College
London)**

**Igor Dzedzic (Polska Akademia
Nauk)**

**Alexander Klimek (Polska Akademia
Nauk)**

**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**

Kehan Schreiner(Hebrew University)

**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**

**Anthony Maverick(Bar-Ilan
University)**

**Mikołaj Żukowski (Uniwersytet
Warszawski)**

**Mateusz Marszałek (Uniwersytet
Jagielloński)**

**Szymon Matysiak (Polska Akademia
Nauk)**

**Michał Niewiadomski (Instytut
Stosunków Międzynarodowych)**

Redaktor naczelny - Adam Barczuk

**Dawid Kowalik (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**

**Peter Clarkwood(University College
London)**

**Igor Dzedzic (Polska Akademia
Nauk)**

**Alexander Klimek (Polska Akademia
Nauk)**

**Alexander Rogowski (Uniwersytet
Jagielloński)**

Kehan Schreiner(Hebrew University)

**Bartosz Mazurkiewicz (Politechnika
Krakowska im. Tadeusza Kościuszki)**

**Anthony Maverick(Bar-Ilan
University)**

**Mikołaj Żukowski (Uniwersytet
Warszawski)**

**Mateusz Marszałek (Uniwersytet
Jagielloński)**

**Szymon Matysiak (Polska Akademia
Nauk)**

**Michał Niewiadomski (Instytut
Stosunków Międzynarodowych)**

Editor in chief - Adam Barczuk

1000 kopii.

**Wydrukowano w «Aleje Jerozolimskie
85/21, 02-001 Warszawa, Polska»**

**Wschodnioeuropejskie Czasopismo
Naukowe**

Aleje Jerozolimskie 85/21, 02-001
Warszawa, Polska

E-mail: info@eesa-journal.com ,

<http://eesa-journal.com/>

1000 copies.

**Printed in the "Jerozolimskie 85/21, 02-
001 Warsaw, Poland»**

East European Scientific Journal

Jerozolimskie 85/21, 02-001 Warsaw,
Poland

E-mail: info@eesa-journal.com ,

<http://eesa-journal.com/>

СОДЕРЖАНИЕ

СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ НАУКИ

Смирнова А.В. ВЛИЯНИЕ МЕТОДОВ ОРОШЕНИЯ НА КАЧЕСТВО ВИНОГРАДА.....	4
---	---

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bereziuk S.V., Yaremchuk N.V. MORAL AND ETHICAL FEATURES OF CIVIL SERVANTS' PROFESSIONAL WORK IN UKRAINE	7
Колесник Т.В., Лакомський Б.А. ЕКОНОМІЧНЕ ТА МАРКЕТИНГОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ОЛІЙНО-ЖИРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ З ГЛИБОКОЇ ПЕРЕРОБКИ ГОРІХУ ВОЛОСЬКОГО.....	15
Мазур К.В., Мазур А.Г. ПРОБЛЕМАТИКА АСИМЕТРІЇ ТА ЗБАЛАНСОВАНОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ...26	
Захарова Е.В., Малхасян А.К. СЦЕНАРИИ СТРАН ДЛЯ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО СЕКТОРА ПОСЛЕ ПАНДЕМИИ	34
Samborska O. MODERN APPROACHES TO COMMUNITY INVOLVEMENT IN THE PROCESS OF LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT PLANNING	39

ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

Абрамова Н.Г., Джангирян М.Э. К ВОПРОСУ О МЕРЕ ПРЕСЕЧЕНИЯ В ВИДЕ ДОМАШНЕГО АРЕСТА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ.	47
Мартьянова К.С., Яковлева А.П. СООТНОШЕНИЕ ПРИНЦИПА ГЛАСНОСТИ И ЗАКРЫТОГО СУДЕБНОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА	50
Томляк Т.С. ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	52

молодих учених, аспірантів і студентів, 10–11 квітня 2014 р. К.: НУХТ. Ч. 1. С. 77-78.

9. Global trade flow of walnuts, fresh or dried, shelled (2018). Tridge. URL: <https://www.tridge.com/hs-codes/080232?query=walnut>.

10. Kaletnik G., Tihanovskaia V. (2013). Food consumption as an indicator of the state of the domestic food market. Economy and Sociology theoretical and scientific journal. 2013. № 4. P. 9-16.

11. Nuts & dried fruits global statistical review 2015/2016 (2016). International Nuts&Dried Fruit. 76 p. <https://www.nutfruit.org/files/tech/Global-Statistical-Review-2015-2016.pdf>.

12. Production of major vegetable oils worldwide from 2012/13 to 2017/2018, by type (in million metric tons) (2018). URL: <https://www.statista.com/statistics/263933/production-of-vegetable-oils-worldwide-since-2000/>.

УДК:342.15

K. V. Mazur

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Agrarian Management,
Faculty of Management and Law,
Vinnytsia National Agrarian University*

A. G. Mazur

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Agrarian Management,
Faculty of Management and Law,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

PROBLEMS OF ASYMMETRY AND BALANCE OF DEVELOPMENT OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS

K. V. Mazur

*кандидат экономических наук, доцент,
заведующий кафедрой аграрного менеджмента факультета менеджмента и права,
Винницкий национальный аграрный университет*

A. G. Mazur

*доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры аграрного менеджмента факультета менеджмента и права,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

ПРОБЛЕМАТИКА АСИММЕТРИИ И СБАЛАНСИРОВАННОСТИ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

K. V. Mazur

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аграрного менеджменту факультету менеджменту та права,
Вінницький національний аграрний університет*

A. G. Mazur

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри аграрного менеджменту факультету менеджменту та права,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

ПРОБЛЕМАТИКА АСИМЕТРІЇ ТА ЗБАЛАНСОВАННОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

This publication considers the issues of asymmetry in the development of regional economic systems on a number of important parameters of economic reproduction. In particular, the authors emphasize the substantive characteristics of the processes of asymmetry, if its cyclical development of regional economies, competitive advantages of metropolitan systems, the movement of financial resources from «poor» to «rich» regions, trends in investment resources in "rich" regions, nature and content of state support and «equalization» of regional disparities in development. Theoretical substantiation of the influence of factors of production on the development of regions includes the definition of directions and models of growth through the choice of possible trajectories of economic systems, to find and constantly restore the function of labor through the creative use of available

resources. In fact, it all comes down to understanding the balanced development of the regions and its observance by public authorities. The authors cite the basic requirements for balanced regional development, the implementation of which is usually carried out within the long-term strategy of economic growth.

Of practical interest are also the conceptual foundations of unbalanced development of certain regions, consideration and consideration of which is part of the implementation of tactical management decisions.

The article includes the use of the heritage of well-known foreign and domestic regional scientists, data from domestic statistics and analytical materials on the development of regional economic systems.

В данной публикации рассматриваются вопросы асимметрии развития региональных экономических систем по ряду важных параметров экономического воспроизводства. В частности, авторы акцентируют внимание на содержательной характеристике процессов асимметрии, если ее цикличность развития региональных экономик, конкурентные преимущества метрополисных систем, перемещение финансовых ресурсов от «бедных» к «богатых» регионов, тенденции привлечения инвестиционных ресурсов в «богатые» регионы, характер и содержание государственной поддержки и «выравнивание» региональных диспропорций развития. Теоретическое обоснование влияния факторов производства на развитие регионов включает в себя определение направлений и моделей роста через выбор возможных траекторий развития экономических систем, находить и постоянно восстанавливать функцию труда через творческое использование имеющихся ресурсов. Фактически все сводится к пониманию сбалансированного развития регионов и его соблюдение со стороны государственных органов управления. Авторы приводят основные требования к обеспеченности сбалансированного регионального развития, реализация которых, как правило, осуществляется в рамках долгосрочной стратегии экономического роста.

Практический интерес представляют также концептуальные основы несбалансированного развития тех или иных регионов, рассмотрение и учет которых входит в реализации тактических управленческих решений.

Статья содержит в себе использование наследия известных зарубежных и отечественных ученых-регионалистов, данные отечественной статистики и аналитические материалы по развитию региональных экономических систем.

В даній публікації розглядаються питання асиметрії розвитку регіональних економічних систем по ряду важливих параметрів економічного відтворення. Зокрема, автори акцентують увагу на змістовній характеристиці процесів асиметрії, якщо її циклічність розвитку регіональних економік, конкурентні переваги метрополісних систем, переміщення фінансових ресурсів від «бідних» до «багатих» регіонів, тенденції залучення інвестиційних ресурсів в «багаті» регіони, характер і зміст державної підтримки і «вирівнювання» регіональних диспропорцій розвитку. Теоретичне обґрунтування впливу факторів виробництва на розвиток регіонів включає в себе визначення напрямів і моделей зростання через вибір можливих траекторій розвитку економічних систем, знаходити і постійно відновлювати функцію праці через творче використання наявних ресурсів. Фактично все зводиться до розуміння збалансованого розвитку регіонів та його дотримання з боку державних органів управління. Автори наводять основні вимоги до забезпеченості збалансованого регіонального розвитку, реалізація яких, як правило, здійснюється в рамках довгострокової стратегії економічного зростання.

Практичний інтерес становлять також концептуальні засади незбалансованого розвитку тих чи інших регіонів, розгляд і врахування яких входить до реалізації тактичних управлінських рішень.

Стаття містить в собі використання спадщини відомих зарубіжних та вітчизняних вчених-регіоналістів, дані вітчизняної статистики та аналітичні матеріали стосовно розвитку регіональних економічних систем.

Key words: asymmetry, balance, imbalance, regional economy, region, cyclicity, policy, processes, factors, analysis, business cycles, finance, economic space, theories, models of regulation, strategy, transformation.

Ключевые слова: асимметрия, сбалансированность, несбалансированность, региональная экономика, регион, цикличность, политика, процессы, факторы, анализ, деловые циклы, финансы, экономическое пространство, теории, модели регулирования, стратегия, трансформация.

Ключові слова: асиметрія, збалансованість, незбалансованість, регіональна економіка, регіон, циклічність, політика, процеси, фактори, аналіз, ділові цикли, фінанси, економічний простір, теорії, моделі регулювання, стратегія, трансформація.

Постановка проблеми. Глибокі регіональні диспропорції в соціально-економічному та екологічному розвитку України зумовили актуальність розроблення наукових засад діагностики та механізмів вирівнювання асиметрії регіонального розвитку. Сутність завдання, на вирішення якого було спрямовано дане дослідження, полягає в розробленні теоретичних основ та науково-методичних рекомендацій стосовно оцінювання та стану асиметрії розвитку

регіональних економічних систем та формування наукових підходів стосовно державної стратегії регіонального розвитку на перспективу. Це стосується усіх наявних вимірів деформації (динаміки відтворювальної, галузевої, технологічної, інституційної, територіальної структури економіки) і які характеризуються практично відсутністю структурних змін, консервацією асиметрій, що на практиці не дозволяють здійснення технологічних змін.

модернізацію виробництва та якісне зростання на цій основі. Особлива увага в цьому плані має бути приділена територіальній структурі економіки в рамках загострення соціально-економічних відносин в адміністративних регіонах і необхідності глибокого моніторингу ситуації напередодні адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика пошуку нових структурних можливостей для економічного розвитку регіональних економічних систем широко висвітлюється в працях відомих зарубіжних вчених, таких як: Вільям Барнз і Ларрі Ледебург [1], Vining R. [2], Victor, R. [3], Jacobs, J. [4], Myrdal, G. [5], а також в публікаціях відомих вітчизняних вчених-регіоналістів, таких, як: Геєць В. [6], Варналій З. [7], Калетнік Г. [8], Мазур А. [9], Мельник А. [10], Сторонянська І. [2] та інших.

Формування цілей дослідження.

Нерівномірність і асиметрія розвитку регіонів вимагає використання міждисциплінарного підходу, як то дослідження державного і регіонального управління, регіональної політики, регіонального менеджменту тощо. Фактично майже усі сфери регіонального розвитку стають предметом наукового пізнання, оскільки вони недостатньо дослідженні науковцями.

В даному випадку метою дослідження є обґрунтування наявних теоретичних підходів стосовно сутності і змісту сучасних асиметрій розвитку регіонів та формування практичних рекомендацій по досягненню збалансованості економічного відтворення регіонів в рамках виваженої регіональної політики.

Виклад основного матеріалу. Слід визнати як доконаний факт, що розвиток національної економіки України ґрунтується на теоретичному припущенні, що в межах адміністративних і політичних кордонів країни існує єдина економічна система, якою можна керувати із єдиного центру на основі інструментарію економічної політики. При цьому вважається, що розбіжностями в розвитку окремих регіонів в рамках національної економіки можна ігнорувати, оскільки загальнонаціональний цикл економічної активності розвитку та

регіональні коливання можуть (чи мають) збігатися чи бути достатньо подібними. Про цю особливість урядового підходу до економічного розвитку країни ми наголошували і раніше [9, с. 25]. Проте зазначені підходи, характерні для постсоціалістичного періоду, коли керування економічною системою здійснювалося на основі жорсткого адміністративного планування показників відтворення, є панівними і сьогодні, в умовах функціонування ринкових економічних відносин. Підставою цьому слугує неокласичний підхід до розвитку економіки, сутність якого полягає в твердженні, що механізм ринкового самоврядування зменшить і в ідеалі усуне економічні відмінності між адміністративними регіонами, іншими словами, ринок спрямує ресурси в регіони з найвищою продуктивністю і прибутковістю. Самі ж відмінності в ефективності чинників виробництва, згідно з цією теорією, можна пояснити фрикційністю ринкових коливань, жорсткістю ринків та урядовими втручаннями, які на практиці спотворюють сигнали ринку. Загальнонаціональна політика та економічна теорія розвитку і раніше і зараз ґрунтується на припущеннях, що: а) існує єдина національна економіка; б) реакція регіонів на макроекономічну політику держави є однаковою для усіх регіональних утворень; в) відмінності в регіональних циклах ділової активності та реакції регіонів на загальнонаціональну економічну політику взагалі можна ігнорувати. Якби це було так і національна економіка справді існувала, то регіони держави однаково б реагували на державну макроекономічну політику, а цикли ділової активності в різних регіонах мали б збігатися між собою та загальнонаціональними [1, с. 53].

Водночас існування суттєвих регіональних нерівностей у розвитку та їх подальше зростання підштовхує наукову спільноту до вивчення цих тенденцій та визначення заходів по їх ліквідації чи нейтралізації.

На наш погляд, наявна асиметрія розвитку регіонів України характеризується наявністю сукупності різноманітних економічних явищ (рис. 1).

Рис. 1. Змістовна характеристика причин існування асиметрії розвитку регіональних економічних систем.

В сукупності вище визначених причин асиметрії розвитку регіонів принципово важливим є обґрунтувати сутність циклів ділової активності. Ця проблема зафіксована в багатьох наукових дослідженнях.

Ще Карл Маркс пророкуючи крах капіталізму вважав основною причиною наявності постійних і енергійних змін і спадів у функціонуванні цієї економічної системи. Фактично основним змістом теорії Дж. Келінса було досягнення потенційної можливості пом'якшення амплітуди спадів і підйомів і економічному розвитку. Більшість економістів минулого і сучасності визнаючи існування циклічності економічного буття зосереджують основну увагу не на визначення їх сутності і змісту, а на запровадження інструментів контролю за існуючими циклічними коливаннями в економіці для досягнення стабільного і тривалого економічного зростання.

Існування циклічності розвитку економіки взагалі і регіональної, зокрема, має свою еволюцію. Так, вперше спробу трактувати регіони як центр аналізу ділової активності зробив Р. Вінінг. Він припускав, що регіонам впродовж ділового циклу притаманні різні темпи змін і що середній національний темп змін доходу є лише відображенням загальної тенденції частотного розподілу відповідних регіональних показників [2]. У наступні роки аналіз із використанням удосконаленого аналітичного інструментарію підтвердив і розширив теорію та висновки Вінінга. Зокрема, Віктор і Вернез у дослідженні трьох найбільших ділових циклів (період від 1966 по 1976 рр.) прийшли до висновку про необхідність здійснення антициклічного регулювання економічного відтворення з орієнтацією понад усе на місцеві, а не загальнонаціональні показники [3].

У контексті досліджень, що підтверджували існування регіональних відмінностей у ділових циклах економісти спробували пояснити причини цих регіональних відмінностей. Версії висувалися різні: відмінності в темпах зростання, регіональна структура промисловості, галузева динаміка розвитку, наявність певних конкурентних переваг. Проте слід визнати як базовий аргумент, що циклічні коливання в економіці існували завжди, оскільки це є основним принципом її розвитку. Хвильовий рух при цьому характеризує відхилення заданих параметрів від стану рівноваги, а тому розвиток економічних систем не може бути рівномірним. Для оцінки таких ситуацій в економіці використовується термін «економічний цикл». Довжина хвилі економічного циклу характеризує період зміни факторного показника від початку циклу – до його завершення:

$$y = X_k - X_0,$$

де, y – довжина хвилі;

X_k, X_0 – зміни факторного показника від початку циклу (X_0) до його завершення (X_k).

Показник амплітуди показує різницю між максимальним і мінімальним значенням результативного показника:

$$A = V_m - V_n,$$

де, A – амплітуда коливання;

V_m, V_n – максимальне і мінімальне значення результативного показника.

Показник частоти показує кількість повторювальних циклів на одиницю часу (п'ять, десять, п'ятнадцять років і т.д.).

$$H = \frac{T}{\gamma t},$$

де, H – показник частоти коливань;

T – одиниця часу;

γ_1 – довжина хвилі.

Періодичні коливання в економіці поділяються на сезонні та циклічні, а також малі і великі цикли. За терміном, річні коливання є етапами чи фазами переважно коротких ділових циклів (до 4-х років). Малі цикли охоплюють періоди до 10-11 років і пов'язані перед усе зі строком служби основних виробничих фондів. Великі цикли – довготермінові періодичні коливання в економіці, що охоплюють періоди в 50-60 років і пов'язані з великою кількістю показників і форс мажорними змінами в суспільстві (війна, революції тощо). В цілому, циклічні коливання в національній економіці є причиною системних господарських змін, дослідження яких здійснюється за допомогою кон'юнктурних обстежень [5].

Сутність здійснення економічних циклів відтворення по-різному проявляється в національній і регіональній економіках. На деяких територіях упродовж національного ділового циклу не спостерігається жодних коливань; в інших – місцеві коливання спостерігаються впродовж періодів стабільного загальнонаціонального зростання. В цілому, час і переломні точки місцевих ділових циклів не збігаються з відповідними загальнонаціональними показниками.

Регіони з вищими темпами економічного зростання й вищими доходами на душу населення переживають менші спади в негативній фазі і більші підйоми в позитивній фазі циклу ділової активності, аніж регіони з меншими темпами зростання. Це підтверджує тезу, що регіонам із вищою чутливістю до циклу ділової активності притаманні повільніші темпи економічного зростання і навпаки. Більша амплітуда коливань спричиняє невизначеність, що сповільнює економічне зростання. Пояснень цьому може бути декілька.

По-перше, зростання спричиняють більш ефективні компанії, спроможні утримати міцні конкурентоспроможні позиції в негативній фазі ділового циклу.

По-друге, географічний розподіл інвестицій та технологічного прогресу теж спричиняє нерівномірність розвитку на користь певних регіонів.

По-третє, багатші регіони відрізняються приростом населення, що спричиняє зростання місцевого попиту на житло, предмети побуту, а також громадську інфраструктуру і послуги. Зростання попиту допомагає окремим регіонам легше пережити негативну фазу циклу.

По-четверте, зростання окремих регіонів спричиняється державними дотаціями з метою розвитку експортно-орієнтованих галузей і виробництв.

Циклічність розвитку регіональних економічних систем проявляється не тільки на

національному, але й наднаціональному рівнях. При цьому чітко прослідковується діалектична залежність зміни тенденцій внутрішньогосподарської та транскордонної діяльності від характеру здійснення циклів економічної активності.

На етапі зростання економічного циклу розвитку окремих регіональних економічних систем, як правило, переважають інтеграційні тенденції, як між сусідами в рамках міжрегіональних угод, так і партнерами в проектах міжнародної діяльності.

На етапі стабілізації, коли регіональна економічна система вичерпує тенденції досягнутих переваг, спостерігається наростання дезінтеграційних тенденцій і переростання існуючого між інтеграцією і дезінтеграцією протиріччя в антогоністичне. Це протиріччя визвано наслідками глобалізації економіки, а тому вирішується активізацією процесів регіоналізації, тобто пошуком нових переваг спочатку локальних, потім регіональних і міжрегіональних.

На етапі спаду економічного циклу дезінтеграційні тенденції стають переважаючими і регіональна економічна система знову вимушена вишукувати модель переходу до нового якісного стану. При цьому відбувається розпад глобалізованої господарської системи на регіональні групи, а також ініціюється пошук перспективної територіальної архітектури економічного простору між суб'єктами економічної діяльності. При цьому доцільність тих чи інших інституційних і організаційних форм регіоналізації економічного простору визначає точка, в якій знаходиться крива економічного циклу: переважання інтеграційних процесів сприяє утворенню міжрегіональних і транснаціональних об'єднань, переважання дезінтеграційних – транснаціональних груп [4].

Вплив процесів переміщення фінансових ресурсів між регіонами. Доказ існування регіональних ділових циклів проявляються в існуванні суттєвої асиметрії в регіональному розвитку. Відомих вчений Г. Мюрдаль [5] пояснював причини асиметрії розвитку регіональних економічних систем так званою комунікативною причиною. Він вважав, що «вільна гра» ринкових сил веде до поглиблення, а не згладжування міжрегіональних відносин. Свідченням тому виступають процеси міграції капіталів, ноу-хау, товарів і населення не в депресивні, а в швидкозростаючі регіони; водночас у депресивні регіони витісняються галузі старих технологічних укладів. Цей процес отримав назву «дифузія застарілих нововведень» і має своє підтвердження на практиці. Значні диспропорції в регіональному розвитку призводять в умовах України до масштабних переміщень фінансових ресурсів із регіонів з низьким рівнем розвитку фінансової інфраструктури та інвестиційної привабливості в регіони більш розвинуті і привабливіші.

За показником залучення (вилучення) через банківську систему фінансових ресурсів регіони України поділяються на дві великі групи:

а) регіони – донори, з яких через банківську систему вилучаються фінансові ресурси до інших регіонів. Сюди слід віднести Житомирську, Київську, Львівську, Тернопільську, Черкаську області;

б) регіони – отримувачі, це такі, що отримують (залучають) фінансові ресурси з інших регіонів (Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Одеська, Полтавська, Херсонська та Чернівецька області) [7].

Явище переміщення фінансових ресурсів між регіонами через мережу банківської системи вимагає підвищеної уваги з боку Національного банку України, оскільки воно набуло загрозливих масштабів [6, 7]. Спроби «вирівнювання» розвитку регіонів по статистичному зразку ні до чого позитивного не призводять, оскільки від цього знижується продуктивність всієї національної економіки [8].

Розвиток економіки великих міст як фактор асиметрії розвитку регіонів. В той же час, слід підкреслити, що подальше зростання одних регіонів при рівних економічних умовах на 80-90% залежить (буде залежати) від діяльності крупних корпорацій і підприємств, розташованих переважно в великих містах, транспортних вузлах, портах і містах-мегаполісах, де проживає 30-40% населення адміністративного регіону. Між цими економіками (великих міст) буде розгортатися реальна конкурентна боротьба по усіх показниках економічного зростання [9].

Вплив інвестицій на характер диспропорцій в розвитку регіонів.

Слід зазначити, що в сучасних умовах господарювання зберігається значна асиметрія інвестицій серед регіонів України. Основна частина інвестиційних ресурсів зосереджена (припадає) в м. Києві (16,5%), Дніпропетровській (8,7%) області, а найменша – у Волинській (1,0%) та Чернівецькій (1,1%) областях [10, 11].

Дослідженнями встановлено також значні регіональні диспропорції в розподілі інвестицій в сільське господарство, що збільшує деформації розвитку окремих регіонів України. На цій основі було встановлено рейтинг регіонів України за інвестиційною активністю. Найвищий рейтинг отримала Вінницька область, де діяльність в сільському господарстві виявилась максимально ефективною. Високий рейтинг спостерігався у Київській та Черкаській областях. Інвестиційна діяльність у сільському господарстві цих регіонів дозволяє забезпечити достатньо високий рівень економічної ефективності та сприяє розвитку соціальної сфери в сільській місцевості.

Мінімальний був рейтинг Донецької, Луганської та Рівненської областей, що негативно позначилось на показниках загальної ефективності регіональних економік та розвитку соціальної сфери в сільській місцевості [12, с. 14].

Теоретичні обґрунтування впливу факторів виробництва на розвиток регіонів.

Як відправний момент роздумів слід зазначити, що господарська діяльність виникає і розвивається у просторі. Економічні суб'єкти вибирають місця свого розташування згідно наявності необхідних виробничих ресурсів стосовно вибраного профілю діяльності, тобто проблема наявності і розподілу факторів виробництва на території є доволі складною для ефективного розподілу регіональних ресурсів. Аналізуючи наявний економічний простір і його поділ на території регіональна економіка визначає напрями і моделі зростання через акумуляцію факторів виробництва, характер економічного ресурсу на території, статичних і динамічних переваг тих чи інших фірм, для визначення конкурентоспроможності місцевої виробничої системи.

Інтерпретацію вибору місця розташування та можливих траєкторій регіонального розвитку породжує ряд підходів теоретичного змісту. Вміст першого із них полягає в поясненні, чому зростання і економічний розвиток відбувається на місцевому рівні. Тут під регіональним економічним розвитком ми розуміємо здатність місцевої економічної системи знаходити і постійно відтворювати конкретну функцію у міжнародному розподілі праці шляхом ефективного і творчого використання ресурсів, якими вона володіє.

Інша група теорій зростання регіонів ґрунтується на географічному поділі простору на регіони (області адміністративного утворення), які вважаються внутрішньо однорідними, а тому вміщують в собі сукупність однорідних показників соціально-економічного і демографічного характеру. Перевага такого підходу полягає в тому, що він дозволяє використовувати макроекономічні моделі для інтерпретації явищ місцевого зростання.

В сукупності як перша, так і друга група теорій регіонального зростання спрямовані для пояснення синергетичного показника росту – доходу. Це, в свою чергу, робить можливим моделювання шляхів розвитку локальних територіальних утворень (заробітна плата, зайнятість, доходи на душу населення тощо)

Моделі використання інвестиційних ресурсів для збалансування регіонального розвитку.

Доцільність тих чи інших теорій регіонального зростання потребує визначення його стратегій для регіональних органів влади управління. На цей випадок на сьогодні є дві відомі школи. Так одні із них (Рагнар Нурксе та Розенштейн-Родан) вважають, що модель інвестицій повинна бути розроблена таким чином, щоб забезпечити збалансований розвиток різних секторів регіональної економіки. Модель функціонуватиме таким чином: якщо в депресивні регіони залучити великі обсяги інвестицій у велику кількість галузей, то доходи великої кількості робітників, зайнятих у цих галузях, будуть збільшуватися. Таким чином,

розширення однієї провідної галузі допоможе розвитку інших і призведе до всебічного економічного зростання і характеризуватиме ефект «збалансованого розвитку». За таких умов «бідні» регіони не зможуть залучити великі обсяги інвестиційних ресурсів, тому досягнення збалансованого розвитку в даному випадку є доволі сумнівним.

Дана доктрина в економічному світі не отримала достатнього схвалення. Ряд економістів (Ганс Сінглер та Альберт Гіршман) критикуючи доктрину збалансованого розвитку стверджують, що потрібне не збалансоване зростання, а стратегія розумно спланованого незбалансованого розвитку. Дані вчені виходять із висновку, що депресивні регіони не мають достатніх ресурсів для збалансованого зростання. У недостатньо розвинених регіонах не має не тільки ресурсів, а й можливостей для подібних ін'єкцій в економіку. На думку Альберта Гіршмана збалансоване зростання для регіональних економік взагалі не бажане. Він стверджує, що навмисне розбалансування економіки, відповідно до заздалегідь визначеної стратегії, є найкращим способом досягнення економічного зростання. Це призведе до «великого поштовху» у стратегічно вибраних галузях регіональної економіки. Подібне бачення присутнє і в працях російських економістів А. С. Гребьонкіна й Д. Ф. Скрипнюк, які вважають, що природна асиметрія соціально-економічного розвитку регіонів навіть корисна, оскільки вона вносить динамізм у економіку й соціально виправдане розміщення місць застосування праці, у структуру поселень, різну норму прибутку тощо. В той же час вони справедливо відзначають, що негативні наслідки регіональної просторової асиметрії в багато разів перевищують позитивні моменти: різна наділеність регіонів соціально-економічними,

природно-кліматичними та іншими ресурсами здатна сформувати довгострокові джерела економічної відсталості і стати загрозою цілісності країни. Тому регулювання асиметрії соціально-економічного розвитку є обов'язковим [13]. Слід звернути увагу на значні відхилення бюджетної децентралізації в регіонах України. До них можна віднести:

- зниження рівня міжрегіональної диференціації;
- посилення диференціації на рівні регіонів під впливом механізмів бюджетної децентралізації;
- зниження рівня диференціації податкоспроможності громад, які мають прямі бюджетні відносини з державним бюджетом (району, міста обласного значення);
- посилення на локальному рівні концентрації економічної діяльності в «точках зростання», що придушує розширення ареалів депресивності;
- посилення асиметрії в оплаті комунальних послуг між регіонами України;
- зростання асиметрії між приміськими територіями та віддаленими від великих міст територіальними громадами;
- збільшення розриву у фінансових ресурсах між територіальними громадами.

Ці різновекторні процеси в регіональній економіці потребують негайних ефективних заходів регулювання їх розвитку в напрямі збалансованості як з боку держави, так і різноманітних регіональних утворень.

В той же час, авансуючи здійснення збалансованого регіонального розвитку слід окреслити ряд базових вимог по його здійсненню (рис. 2).

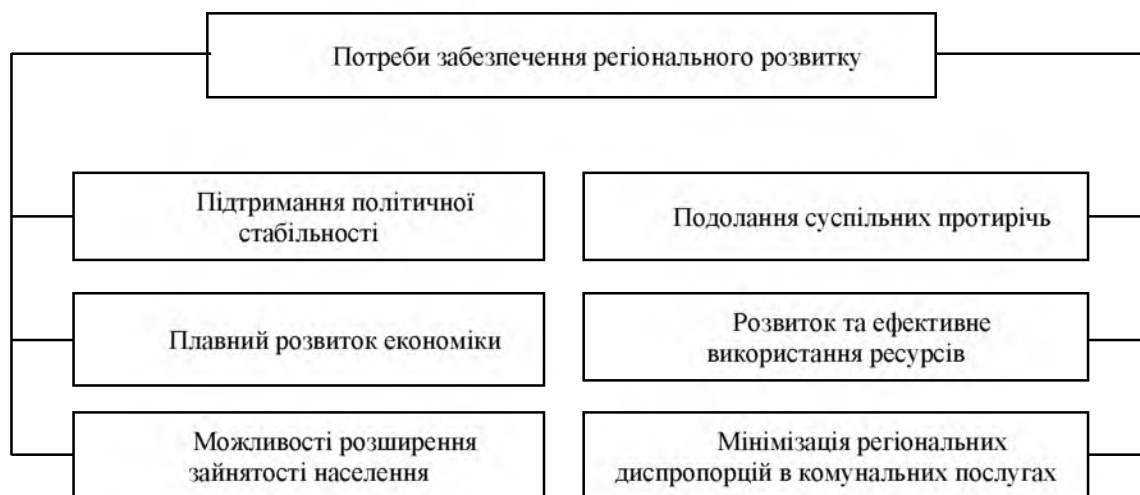

Рис. 2 Основні вимоги забезпеченості збалансованого регіонального розвитку.

Поданий теоретичний аналіз змісту вище викладених потреб.

Досягнення політичної стабільності є необхідним елементом досягнення збалансованого регіонального розвитку, оскільки її відсутність

може призвести до невдоволення станом життя населення і виступити джерелом небезпеки для національної солідарності.

Для подолання суспільних негараздів, пов'язаних з надмірною концентрацією

профілюючих галузей важливо уникнути у промислових центрах таких соціальних явищ, як забруднення довкілля, затори, шуми тощо.

Збалансований регіональний розвиток передбачає ситуацію, коли усі регіони країни мають розвиватися однаково, допомагаючи один одному в рамках міжрегіонального обміну продукцією і послугами.

Існування регіональних нерівностей, що визвано різницями регіонів в доходах і зайнятості. Основними факторами існування регіональних нерівностей є міграція, рух капіталів та торгівля.

Збалансування регіонального розвитку відбувається за рахунок реалізації можливостей зайнятості та працевлаштування.

Критичне осмислення збалансованих і незбалансованих підходів стосовно формування стратегій регіонального розвитку наводить на висновок, що вибирати пріоритети в цьому випадку немає потреби. Обидва підходи ґрунтуються на теорії «великого поштовху», тобто інвестиційного наповнення.

Збалансоване зростання має за мету гармонійний розвиток усіх галузей регіональної економіки, але для цього потрібна велика кількість капіталу, якого, як правило, в регіонах немає.

З іншої сторони, незбалансоване зростання потребує меншої кількості капіталу, оскільки інвестування підлягають тільки провідні галузі регіональної економіки. По великому рахунку збалансоване зростання – це довгострокова стратегія регіонального розвитку, оскільки одночасне розширене відтворення усіх галузей можливе лише в довгостроковому періоді, а не збалансоване зростання – це короткострокова стратегія, оскільки розвиток кількох провідних галузей (секторів) економіки регіону можливий в короткий проміжок часу.

З іншої сторони, доктрина збалансованого і незбалансованого зростання включає неоднозначну роль держави у її здійсненні. Так, збалансований ріст передбачає розробку державних програм і планів регіонального розвитку в рамках зростання національної економіки, а незбалансований ріст залежить від того, в якій галузі держава спрямує наявні інвестиційні ресурси, створюючи на практиці нерівновагу відтворення. За таких ситуацій важливо знайти розумний компроміс між вигодами від збалансованого і незбалансованого економічного зростання. Можна припустити, що «багаті» регіони будуть прагнути на збалансуванні інвестиційних критеріїв, а «бідні» на шляху до загального економічного піднесення будуть спочатку дотримуватись неврівноважених інвестицій в провідній галузі економіки регіону.

Державне регулювання асиметрії розвитку регіональних економічних систем.

Існування регіональних циклів ділової активності – це об'єктивна реальність, однак тривалість і амплітуда коливань у різних регіонах суттєво відрізняється. Те, що звичайно називають «загальнонаціональним діловим циклом» - не що

інше, як зведене до середнього відображення змін, які відбуваються в регіонах. Уряд, як правило впливає на регіони, які перебувають у різних фазах ділового циклу, який до того ж має різну амплітуду. В цьому випадку важко сподіватись на стандартизовану регіональну політику стосовно регіональних утворень.

Не зважаючи на зростання регіональної і місцевої активності в напрямку децентралізації регіонального розвитку на сьогодні не існує жодної загальноприйнятної схеми погоджуваних дій між державою і регіонами. На наш погляд, формування реальної взаємодії держави і регіонів по збалансуванню розвитку регіонів може здійснюватися на основі впровадження наступних рекомендацій:

1) Безумовне укладання угод між центром і регіонами для виконання спільних програм підтримки певних галузей чи виробництв, що включають в себе:

а) моніторинг структури економіки окремого регіону і визначення тенденцій його розвитку за ознакою визначених певних критеріїв;

б) визначення спільних для окремого регіону проблем, в яких доцільна кооперація (залучення іноземних інвесторів, технічна допомога, формування спеціальних регіональних фондів, впровадження інвестицій і технологій, використання людських ресурсів);

2) Спільне інвестування (50:50) розвитку виробничої структури в першу чергу депресивних регіонів;

3) Створення державних структурних фондів із внесків держави і регіонів на вирішення першочергових завдань розвитку регіонів.

Висновки. Дослідження циклів ділової активності та асиметрії регіонального розвитку дозволяє зробити ряд важливих узагальнень.

По-перше, загальнонаціональну антициклічну політику можуть на практиці здійснювати регіональні органи управління, за умови, що вони будуть мати достатні повноваження для такого роду діяльності.

По-друге, слід визнати як аксіому, що не існує єдиної державної економічної політики, на яку б регіони реагували однорідно на рівні середньостатистичних показників.

По-третє, кожна регіональна економічна система має свій вектор розвитку, виходячи із наявного в ній природного і людського потенціалів, спеціалізації виробництва та особливостей стратегії регіональних органів влади і управління.

По-четверте, спроби «вирівнювання» економічного розвитку регіонів на основі середньостатистичних даних з боку урядових структур не можуть принести успіху, оскільки економічні умови кожного регіону є надто специфічними і унікальними, а тому потребують диференційованого підходу в здійсненні державної регіональної політики.

По-п'яте, слід змінити сам механізм формування державної регіональної політики, суть

якого полягає в тому, що ця політика держави стосовно регіонів дорівнює сумі політик розвитку регіонів, а не навпаки.

Список використаних джерел

1. Барнз В., Ледебур Л. Нові регіональні економіки. Львів: Літопис, 2003. с.186
2. Vining, R (1946). The region as a concept in business-cycle analysis. *Econometrica*, 14, 212
3. Victor, R. B., & Vernez, G. (1981, March). Employment cycles in local labor markets (p. 19). Santa Monica, CA: RAND.
4. Jacobs, J. (1984). Cities and the wealth of nations: Principles of economic life (p. 226). New York: Random House.
5. Myrdal, G.. Economic Theory and Underdeveloped Regions / Myrdal, G. London, 1957.
6. Гальчинський, А. С.; Геєць, В. М.; Кінах, А. К.; Семиноженко, В. П. Інноваційна стратегія Українських реформ. Київ: Знання України, 2002. с. 329.
7. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / За ред. З.С.Варналія. Київ: Знання України, 2005. 498 с.

8. Калетнік Г.М., Мазур А.Г., Кубай О.Г. Державне регулювання економіки: навч. посібник. Київ: Хай-Тек Прес, 2011. с. 428.

9. Мазур А.Г.. Регіональна парадигма суспільного розвитку. Вінниця: Книга –Вега, 2007. с. 162.

10. Мельник А. Ф.. Асиметрія структурного розвитку регіонів України та її соціально-політичні наслідки. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 3. С. 54-66.

11. Сторонянська І. З., Бенювська Л.Я. Просторові асиметрії економічного розвитку в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. Економіка України. 2018. № 2. С. 50-64.

12. Лупенко Ю.О., Захарчук О.В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. Економіка АПК. 2018. № 11. С. 9-18.

13. Гребенкин А. С., Скрипнюк Д.Ф. Асимметрия развития регионов: факторы возникновения и регулирование. Налоги. Инвестиции. Капитал. 2005. № 1-3. С. 182-189.

Zakharova Elena Vadimovna

PhD in Economics, Associate Professor

world economy G. V. Plekhanova

Master of the 2nd year of study

REU them. G.V. Plekhanov Faculty of MShBiME

Malkhasyan Angelina Karenovna

SCENARIOS OF COUNTRIES TO RESTORE A TOURIST SECTOR AFTER A PANDEMIC

Захарова Елена Вадимовна

кандидат экономических наук, доцент кафедры

мировой экономики РЭУ им. Г. В. Плеханова

магистр 2-го года обучения

РЭУ им. Г.В. Плеханова факультета МШБиМЭ

Малхасян Ангелина Кареновна

СЦЕНАРИИ СТРАН ДЛЯ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО СЕКТОРА ПОСЛЕ ПАНДЕМИИ

Annotation. The article considers the phased restoration of tourism. scenarios of different countries. Travel will return gradually over several months or even years. At first, probably many will stick to local directions. Initially, people will not want to take risks and leave far from home, so they will prefer places that can be reached on their own - this will appear corona-cation, a vacation in the era of a pandemic. This will be an important first step, because 20% of people are still afraid of air travel, and the restoration of consumer confidence will be a key part of the return.

Аннотация. В статье рассматривается поэтапное восстановление туризма, сценарии разных стран. Путешествия будут возвращаться постепенно на протяжении несколько месяцев или даже лет. В первое время, вероятно, многие будут придерживаться местных направлений. Изначально люди не захотят рисковать и уезжать далеко от дома, поэтому будут предпочитать места, в которые можно будет доехать самостоятельно. — так появится согона-cation, отдых в эпоху пандемии. Это будет важный первый шаг, потому что 20 % людей пока опасаются авиапутешествий, и восстановление доверия потребителей станет ключевой частью возвращения.

Keywords: tourism sector, health tourism, recovery policy

Ключевые слова: туристический сектор, оздоровительный туризм, политика восстановления.